

בבית המשפט העליון

בש"פ 7553/10

בפני: כבוד השופט ח' מלצר

העוררת: מזל בר אושר

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בבאר שבע שניתנה
ביום 11.10.10 ב-מ"ת 1628-07-10 ע"י כב' השופט ד' מגד

תאריך הישיבה: י"ג בחשוון תשע"א (21.10.10)
בשם העוררת: עו"ד תומר אורינוב; עו"ד יובל ליבדרו
בשם המשיבה: עו"ד יורם הירשברג

החלטה

1. זהו ערר על החלטת בית המשפט המחוזי הנכבד בבאר שבע (כב' השופט ד' מגד), בגדרה נדחתה בקשת העוררת שהוגשה לפי סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב), התשמ"ב-1982 (להלן: החסד"9) – לאפשר לה לעיין בחומר שהוגדר על ידה כחומר חקירה.

נביא להלן את העובדות הרלבנטיות לעניין.

2. המשיבה הגישה כתב אישום כנגד העוררת לבית המשפט המחוזי בבאר-שבע, בגדרו מיוחסות לה עבירות של רצח והריגה. בכתב האישום נטען כי העוררת רצחה בדקירות את שכנתה, טלי עטר ז"ל (להלן: המנוחה), עימה היתה מצויה בסכסוך ממושך. עוד נטען בכתב האישום כי כתוצאה מדקירתה של המנוחה, שהיתה בחודש השמיני להריונה, נפטר גם היילוד שהוצא מרחמה בניתוח קיסרי דחוף. היילוד הוצא אמנם חי מבטן אימו, אך נפטר לאחר ארבעה ימים בלבד בבית החולים ומכאן האישום בהריגה.

על פי עובדות כתב האישום, בתאריך 13.6.2010, בשעות הבוקר, פרץ ויכוח קולני בין העוררת לבין המנוחה. ויכוח זה התחדש בצהרי אותו יום, כאשר העוררת והמנוחה החלו לגדף זו את זו. לאחר אותו ויכוח, בשעה 13:08 התקשרה העוררת למשטרה והודיעה: "אני התקשרתי למשטרה בבוקר ואף אחד לא הגיע. היא מאיימת עלי ואני עכשיו הולכת לדקור אותה. אני הולכת לדקור אותה עכשיו...אני עכשיו אני אדקור אותה. אתם לא באים אני דוקרת אותה. אני אפתח לה את הבטן". המוקדנית קיבלה את הפרטים הנ"ל והודיעה לעוררת כי נשלחת אליה ניידת וביקשה מן העוררת להירגע ולהישאר בביתה. כתב האישום מוסיף ומתאר כי בסמוך לשיחה טלפונית זו הגיעה המנוחה לבית המגורים המשותף ועלתה לקומה השלישית, שם התגוררה העוררת. מששמעה העוררת את המנוחה עולה במדרגות, היא יצאה והמתינה לה מול פתח דירתה. השתיים שוב החלו לגדף זו את זו ודחפו זו את רעותה. העוררת הדפה את המנוחה לאחור והמנוחה הכתה את העוררת בפניה. בכתב האישום נטען כי בשלב זה אמרה העוררת למנוחה: "אני אהרוג אותך, אני אהרוג אותך", נכנסה לדירתה, הושיטה ידה לעבר שקית שהכילה 2 סכינים חדשות ונטלה מתוכה סכין חדה עם ידית בצבע ירוק. המנוחה, וחברתה שהיתה עימה, ראו את הסכין, נבהלו וירדו במהרה במדרגות ואילו העוררת דלקה בעקבותיהן במדרגות. כשהיתה המנוחה מחוץ לבניין התקרבה אליה העוררת, על פי הנטען, והחלה לדקור אותה. המנוחה ניסתה להתגונן באמצעות ידיה ולתפוס בסכין אולם הנאשמת אחזה בסכין בחוזקה ובתנועות מהירות ואלכסוניות חתכה את המנוחה בזרועותיה ובכפות ידיה תוך שהיא אומרת: "אני אהרוג אותך... אני אהרוג אותך". גם לאחר שהמנוחה התמוטטה, כך כתב האישום, נעמדה מעליה העוררת והמשיכה לדקור אותה. כתוצאה מהדקירות מתה המנוחה, וכאמור לעיל, בנה התינוק של המנוחה נפטר אף הוא, בגיל ארבעה ימים, לאחר שנולד.

3. עם הגשת כתב האישום, הועבר לעוררת חומר החקירה בעניינה. בין חומרי החקירה שהועברו לה היו גם ראיות שנאספו על ידי צוות בדיקה, שמונה על ידי מפקד המחוז הדרומי של המשטרה. צוות הבדיקה מונה במטרה לבחון את השתלשלות האירועים שהובילו לתוצאה הטראגית של מות המנוחה ולבדיקת אופן הטיפול של משטרת אשדוד בפניות העוררת אליה ביום האירוע. העוררת טוענת כי על המשיבה להעביר לעיונה גם את מסקנות צוות הבדיקה, ולא רק את הראיות שנאספו על ידו, שכן, לשיטתה, גם מסמך הסיכום נכלל בגדר "חומר חקירה". המדינה התנגדה לבקשה זו של העוררת, ולפיכך העוררת הגישה עתירה מינהלית, במסגרתה ביקשה לחשוף את המסקנות בפניה. בעקבות הערות בית המשפט לעניינים מינהליים, מחקה העוררת את עתירתה והגישה בקשה לפי סעיף 74 לחסד"פ – לבית המשפט הנכבד קמא וביקשה לקבל לעיונה את מסמך הסיכום.

4. בתאריך 11.10.2010 קיים בית המשפט המחוזי הנכבד דיון בבקשתה של העוררת, במסגרתו גם שמע את טיעוני בא-כוח העוררת במעמד צד אחד בלבד. בתום הדיון החליט בית המשפט הנכבד קמא שאין מקום לחשוף בפני בא-כוח העוררת את מסקנות צוות הבדיקה שמונה במחוז הדרומי של המשטרה.

על החלטה זו הוגש הערר שלפני.

5. בערר נטען כי יש מקום להתערב בהחלטת בית המשפט הנכבד קמא ולו מן הטעם שאין היא מנומקת כלל. לגוף הדברים טוענת העוררת כי החומר המבוקש הוא חיוני להגנתה ולביסוס טענת ההגנה העצמית אותה היא מעלה, שכן, לגישה, מסקנות צוות הבדיקה עשויות להראות כי אף לשיטת המשטרה נשקפה לעוררת סכנה מוחשית לפגיעה בה ובילדיה בשם לב לאיומים עליהם התריעה. העוררת מסבירה עוד כי פניותיה למשטרה ביום האירוע לא זכו ככלל להתייחסות רצינית של שוטרי תחנת אשדוד ולכן לא היתה לה, לגישה, דרך חלופית למנוע את הפגיעה הצפויה בה ובילדיה, שגולמה באיומים שהופנו אליה, אלא על דרך של הגנה עצמית, שהובילה לתוצאה הטראגית. העוררת מוסיפה וטוענת כי נודע לה שנוכח הטיפול החובבני, כלשונה, של המשטרה בפניותיה, אף הומלץ להעמיד לדין משמעתי את אחד השוטרים שהיו מעורבים בעניין. לשיטת העוררת, אם צוות הבדיקה הגיע למסקנה כי שוטרי תחנת אשדוד הפעילו שיקול דעת מוטעה בניתוח חומרת הסכנה עליה דיווחה העוררת, הרי שיש במסקנות אלה כדי לחזק את טענות ההגנה. מסקנות צוות הבדיקה, כך טוענת העוררת, הן איפוא בגדר ראייה עצמאית ואובייקטיבית, שיש להעבירן לידיה.

6. בתאריך 21.10.2010 קיימתי דיון בערר ובמסגרתו קיבלתי לעיוני את חומר החקירה שבמחלוקת. בעקבות שמיעת הטיעונים הראשוניים הוריתי לבאי-כוח העוררת לשקול האם הם עומדים על הערר במתכונת שהוגשה על ידם ואם תשובתם תהיה חיובית הם התבקשו להגיש לי סיכומים סדורים – לעיגון ולביסוס טענותיהם המשפטיות. המדינה התבקשה להשיב במקרה כזה לסיכומי העוררת.

7. העוררת הודיעה כי היא עומדת על עררה. בעקבות זאת באי-כוחה שבו וחזרו על טענותיהם המרכזיות והוסיפו התייחסות באשר לנפקות האפשרית של סעיף 102 לחוק המשטרה (דין משמעתי, בירור קבילות שוטרים והוראות שונות), התשס"ו-2006 (להלן: חוק המשטרה), הקובע חיסיון על תחקירים משטריים בתנאים מסוימים, ולתחולתו על העניין. ב"כ העוררת ציינו בהקשר זה כי לשיטתם – לא חל כאן אותו

חיסיון, שכן אין מדובר פה ב"תחקיר", כמשמעו בסעיף 102 לחוק המשטרה והדגישו כי לדעתם מכלל לאו גילוי שם – אתה שומע חובת גילוי במקרה שלפנינו. עוד טענה העוררת כי לא חלים פה גם הרציונאליים שנועדו להגן על חיסיונם של תחקירים, או תכתובות פנימיות, שכן ממילא הועברו לעיון העוררת ההודעות שמסרו אנשי המשטרה וכל חומר הראיות שאספה ועדת הבדיקה.

8. המדינה טענה מנגד – בתגובתה בעל פה לערר ובתשובתה הכתובה לסיכומי העוררת כי מסמך המסקנות איננו בגדר "חומר חקירה" כלל ואף אם הוא כזה, אין בו, לגישה, כל חיוניות לעוררת, שכן כל חומר הראיות שאספה ועדת הבדיקה כבר הועבר אליה. עוד נטען כי הוועדה בחנה רק את ההתנהלות המבצעית של המשטרה באירוע ואין במסמך כל התייחסות לסוגיות שהעוררת מבקשת ללמוד עליהן, או להסיק מסקנות לגביהן. המדינה הוסיפה ופירטה כי ועדת הבדיקה כלל לא מונתה מכוח חוק המשטרה ולכן גם לגישה אין כל רלבנטיות לסעיף 102 לחוק המשטרה על הסוגיות העולות כאן (וממילא אין לראות בהסדר הקבוע בסעיף האמור משום הסדר ממצה, המקרין על הבקשה שלפנינו). לתפיסתה של המדינה – ועדת הבדיקה הוקמה בהתאם לפקודת מטא"ר (09.04.01 – קצינים בודקים וועדות בודקות) (להלן: פקודת מטא"ר). סעיף 27(ג) לפקודה האמורה קובע כי אדם הנוגע בדבר רשאי לבקש לעיין בחומר הבדיקה ואולם סעיף 27(ה) לפקודה מוציא מחומר הבדיקה שאמור להיות מועבר כנ"ל – את דו"ח הסיכום, חוות דעת פנימיות, עצה, המלצה וכיו"ב. מכאן שעל פי קו מחשבה זה, הפקודה שמכוחה הוקמה הוועדה – מונעת את העברת דו"ח הסיכום שהכינה הוועדה. עוד טוענת המדינה כי מסקנות הוועדה הבודקת הן רק בגדר עיבוד והערכה של חומר גלם, שממילא הועבר על ידיה, ככזה, לעוררת ולכן הסיכום נחשב כ"מסמך פנימי", שאיננו חומר חקירה, בהתאם להלכה הפסוקה. למעלה מן הצורך טוענת המשיבה כי אף אם ייקבע שהמסמך הוא בגדר חומר חקירה – אין להעבירו לעוררת, שכן קיים אינטרס ציבורי מובהק שלא לחשוף את המסקנות, כדי למנוע מצב שבו עובדי רשות יחששו להביע את דעותיהם בחופשיות בתחקירים פנימיים (וכך המערכת לא תוכל להפיק לקחים ולהשתפר).

לאחר שסקרנו בהרחבה את השתלשלות ההליכים ואת טענות הצדדים – הגיעה איפוא העת להכריע.

9. השאלה המתעוררת במקרה זה היא האם מסמך הסיכום שהוכן על ידי ועדת הבדיקה שמינה מפקד מחוז הדרום במשטרה נכנס להגדרת חומר חקירה, בהתאם לסעיף 74(א) לחסד"פ, ואם כן – האם חל עליו חיסיון כלשהו.

לאחר ששקלתי את טענות הצדדים בהקשר זה הגעתי למסקנה כי דין הערר להתקבל וכי יש למסור גם את מסמך הסיכום לידי באי-כוח העוררת. את הטעמים לכך אביא להלן ואפתח בהצגת הרקע הנורמטיבי הרלבנטי.

10. זכותו של נאשם לעיין בחומר החקירה מעוגנת, כידוע, בסעיף 74(א) לחסד"פ, הקורא כך:

"הוגש כתב אישום בפשע או בעוון, רשאים הנאשם וסניגורו, וכן אדם שהסניגור הסמיכו לכך, או, בהסכמת התובע, אדם שהנאשם הסמיכו לכך, לעיין בכל זמן סביר בחומר החקירה וכן ברשימת כל החומר שנאסף או שנרשם בידי הרשות החוקרת, והנוגע לאישום שבידי התובע ולהעתיק".

הביטוי "חומר חקירה", שביחס אליו קיימת לנאשם זכות עיון, פורש בפסיקה באופן ליברלי. הפסיקה הותירה "שוליים רחבים" גם למקרים שבהם החומר השנוי במחלוקת לא היה קשור במישרין לאישום, או לנאשם, והרלבנטיות שלו לאישום היתה גבולית. גישה פסיקתית זו מבוססת על הטעם שלפיו תכליתה של זכות העיון של הנאשם היא לאפשר לנאשם לממש את הזכות למשפט הוגן וליתן לו הזדמנות מלאה להתגונן מפני האישומים המיוחסים לו. לפיכך נקבע כי בגדר חומר חקירה יכולות להיכלל גם ראיות, או חומר, השייכים באופן הגיוני ל"פריפריה של האישום" (ראו: בג"ץ 620/02 התובע הצבאי הראשי נ' בית-הדין הצבאי לערעורים, פ"ד נז (4) 625, 633 (2003), מפי השופטת (כתוארה אז) ד' ביניש; בש"פ 2043/05 מדינת ישראל נ' זאבי בסעיף 13 (לא פורסם, 15.9.2005) (2005); בש"פ 3099/08 אברהמי נ' מדינת ישראל בסעיף 6 (לא פורסם, 23.2.2009)).

11. בפסיקה הובהר, עם זאת, כי לפרשנות המרחיבה של המושג "חומר חקירה" יש מגבלות, והיא צריכה לעמוד במבחן השכל הישר. נקבע כי אין לכלול במונח "חומר חקירה" ראיות, או חומר שהרלבנטיות שלהם לאישום הפלילי – רחוקה ושולית (ראו: בג"ץ 233/85 אל הוזייל נ' משטרת ישראל, פ"ד לט (4) 124, 129 (1985)). אחד מסוגי החומרים, אשר נקבע בפסיקה כי יבואו ככלל בגדר החרג לעיקרון הגילוי, הן "תרשומות פנימית" של רשויות החקירה והתביעה. מסמכים פנימיים אלה – דוגמת: סיכומי חקירה, עיבוד וניתוח הראיות ודיונים פנימיים של רשויות החקירה והתביעה – לא ייחשבו כרגיל ל"חומר חקירה", ולא יהיו כפופים לחובת גילוי ולזכות העיון (ראו: בש"פ 7008/97 מדינת ישראל נ' הורוביץ, פ"ד נא (5) 224 (1997); בש"פ 5989/01 מדינת ישראל נ' פרג (לא פורסם, 27.8.2001); בש"פ 62/02 מדינת ישראל נ' נרקיס (לא

פורסם, 31.1.2002). הטעם לחריג זה הוא החשש כי חשיפת אותם מסמכים הכלולים בקטגוריה המכונה: "תרשומת פנימית" תפגע, למעלה מן הדרוש, בסדרי עבודתן של רשויות החקירה והתביעה, וביכולתן לערוך תרשומות כאלו (השוו: בש"פ 10787/06 אבו שחאדה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 17.1.2006); בש"פ 10480/07 בניזרי נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 31.3.2008)).

12. בפסיקה נקבע עוד כי המונח "תרשומת פנימית" כולל סוגי מסמכים וראיות שונים ואין מדובר בהכרח ברשימה סגורה. האבחנה העיקרית שיש לערוך כאשר מתעוררת שאלה מסוג זה שלפנינו היא האם מדובר ראיות עצמאיות שהושגו בדרך כזו או אחרת במסגרת חקירת המשטרה, או שמא מדובר בסיכומים ותרשומות פנימיים של גורמי החקירה והתביעה, שיש בהם ניתוח או הסקת מסקנות על בסיס חומר הראיות הגולמי (ראו למשל: בש"פ 4357/05 אבו חטאב נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 1.7.2005)). מבחן רלבנטי נוסף לענייננו נקבע ב-בש"פ 5425/10 אל חאק נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(5) 426 (2001) (להלן: עניין אל חאק), שם ביקש נאשם ברצח לקבל לידי דו"ח ועדת חקירה שבחנה כללית את סדרי המכון לרפואה משפטית (בעניין אל חאק הדו"ח נדרש כדי לערער על מהימנותו של אחד העדים, עובד המכון לרפואה משפטית). באותה פרשה דחתה השופטת (כתוארה אז), ד' ביניש, את הערר, תוך שהיא מבחינה בין בדיקה פנימית שנעשתה בקשר לעניין המתברר בהליך שבפני בית המשפט, לבין בדיקה כללית הנוגעת לעניינים אחרים. בעניין אל חאק נקבע כי דו"ח החקירה המבוקש היה כללי באופיו ונגע לעניינים אחרים מהמקרה הקונקרטי שעמד באותה עת בפני בית המשפט ולכן אין מקום להעבירו. מכך, ניתן ללמוד שכאשר מדובר בבדיקה פרטנית לגבי נושא הנדון בפני בית המשפט – יש מקום להעביר לידי ההגנה דו"ח חקירה מעין זה. יתר על כן, הטיעון שמדובר ב"תרשומת פנימית" שגילויה עלול לפגוע בסדרי עבודתן של רשויות החקירה מתעלם מנסיבות היווצרותו של המסמך נשוא הערר וממהותו המיוחדת, שהרי מסמך זה איננו בבחינת "סיכום חקירה", או התכתבות רגילה הקשורה בחקירה, לגביהם חלים הכללים הנזכרים בפיסקה 11 סייפא שלעיל. לכן, דינו אמור להיות שונה. השו"ג גם: ר"ע 423/83 מדינת ישראל נ' עזבון המנוחה ורד טילוורמן ז"ל, פ"ד לז(4) 281 (1983); רע"א 1412/94 הסתדרות מדיציניית הדסה נ' גלעד, פ"ד מט(2) 516 (1995)).

13. מסקנה זו עולה לכאורה אף מהוראת סעיף 102 לחוק המשטרה, המטיל חיסיון רק על תחקירים משטרתיים העוסקים בנושאים מצומצמים הנקובים בסעיף האמור, ואולם בסוגיה זו ובשאלה אם בפנינו הסדר ממצה אינני מבקש לקבוע פה מסמרות.

14. נוכח הכללים הנ"ל נבחן עתה את השאלה העומדת לדיון בפנינו:

(א) בפתח הדברים אציין כי מקובלת עלי עמדת המדינה ולפיה סעיף 102 לחוק המשטרה איננו חל בענייננו, שכן הסיכום המבוקש איננו בגדר "תחקיר", כמשמעו בסעיף האמור, מה גם שהוועדה הבודקת הוקמה פה מכוון פקודת מטא"ר.

(ב) האמור בפקודת מטא"ר, כי אין לאפשר לאדם הנוגע בדבר לעיין בדו"ח הסיכום – איננו יכול לשלול את סמכותו של בית המשפט לבקר את הדבר ולהחליט אחרת.

15. נוכח האמור בפסקה 14 שלעיל ולאחר שעיינתי בחומר נשוא המחלוקת הגעתי למסקנה כי יש להעביר לידי את העוררת את מסמך סיכום המסקנות, שהרי הבדיקה שנעשתה על ידי הוועדה הבודקת היא קונקרטיית ונוגעת למקרה שמתברר עתה בפני בית המשפט הנכבד קמא, במשמעות ההבחנה שהוצעה בעניין אל-חאק. נכון אמנם שבידי העוררת ובאי-כוחה מצויות כבר כל הראיות שהיו בידי הוועדה הבודקת ואולם אין בכך כדי לשלול את האפשרות שבסיועו של מסמך הסיכום, יוכלו, אולי, באי-כוחה של העוררת להיעזר לצורך העלאת טיעוני ההגנה, שהרי "אין חקר לתבונת סנגור מוכשר, ואין לנחש כיצד היה יכול לנצל את החומר הנמצא לפניו" (ראו: ע"פ 35/50 מלכה נ' היועץ המשפטי, פ"ד ד 429, 433 (1950)). כל זאת אמרתי מבלי שאביע, כמובן, דעה כלשהי לגבי נכונות הטענות לגופם. כאן מחובתי להעיר עוד:

(א) מסקנות הוועדה הבודקת הן – בבחינה ראייתית – עדות מפי השמועה (השוו: עניין אל חאק, עמ' 431).

(ב) מסקנות ועדת הבדיקה אינן מגלות בהכרח דבר מה שבאי-כוח העוררת לא יכלו לחשוף, או להסיק בעצמם, בהינתן שכל החומר הגולמי כבר מצוי בידיהם.

יחד עם זאת – על אף האמור בס"ק (א) ו-(ב) שלעיל – בשים לב לעובדה שמדובר במסמך שעשויה להיות לו רלבנטיות מסוימת למכלול (בפרשנות המרחיבה שניתנה למונח "חומר חקירה" בפסיקתנו) ובהתחשב בהבחנה שהוצעה בעניין אל חאק, עליה עמדנו לעיל, הרי שמן הראוי שגם המסמך האמור יהיה בפני העוררת.

16. נוכח כל האמור לעיל – הערר מתקבל איפוא. המשיבה תעביר לבאי-כוח העוררת עותק ממסמך הסיכום בו כלולות מסקנות ועדת הבדיקה שנערכה, על הצרופות לו.

ניתנה היום, ל' בכסלו התשע"א (7.12.2010).

ש ו פ ט